©Wydawnictwo UR 2018 „Edukacja – Technika – Informatyka” nr 4/26/2018
ISSN 2080-9069 www.eti.rzeszow.pl
ISSN 2450-9221 online DOI: 10.15584/eti.2018.4.68

MAGDA CHMIEL

Czynniki determinujące wybór przez rodziców zajęć pozaszkolnych dzieci

Factors Determining the Parents' Choice of Extracurricular Classes

Magister, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu, Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych, Katedra Towaroznawstwa i Nauk o Jakości, Polska

Streszczenie

Rodzice, dostrzegając brak indywidualnego rozwoju dziecka w systemie edukacji formalnej, poszukują go w edukacji nieformalnej, np. zajęciach pozaszkolnych. Zajęcia pozaszkolne stanowią rynek, który wykazuje tendencję rosnącą i staje się coraz bardziej zdywersyfikowany. W opracowaniu przedstawiono rolę zajęć pozaszkolnych w systemie edukacji i wyznaczono na podstawie badań ankietowych czynniki wpływające na decyzje rodziców przy wyborze tych zajęć. Pokazano, że tematyka zajęć pozaszkolnych i jej spójność z przekonaniami rodziców pełni kluczową rolę w ich wyborze. Istotnymi czynnikami są też lokalizacja zajęć i ich jakość. Badania wykazały, że rodzice są skłonni ponieść koszty finansowe, aby maksymalizować prawdopodobieństwo rozwoju dzieci, który zaprocentuje w przyszłości. Otrzymane wyniki i podane wnioski mogą być wykorzystane przez placówki organizujące zajęcia pozaszkolne w celu lepszego ich dopasowania do rzeczywistych potrzeb oraz perspektyw rodziców.

Słowa kluczowe: edukacja, edukacja nieformalna, zajęcia pozaszkolne

Abstract

Parents noticing the lack of individual child development in the formal education system are looking for it in informal education, i.e. after school activities. Extracurricular activities are a market that is growing and becoming more and more diversified. The work presents the role of extracurricular activities in the education system and the factors influencing the parents' decisions in choosing these classes based on surveys were determined. It was shown that the subject of extracurricular activities as well as its coherence with parents' beliefs play a key role in their choice. The location of classes and their quality are also important factors. Research has shown that parents are willing to bear financial costs to maximize the probability of children's development that will pay off in the future. The results obtained and the conclusions given can be used by institutions organizing extracurricular activities in order to better fit to the real needs and prospects of parents.

Keywords: education, non-formal education, extracurricular activities

Wstęp

Edukacja jest jednym z kluczowych czynników determinujących rozwój społeczny i gospodarczy kraju. Według Okonia (1998, s. 84) edukacja obejmuje wszystkie procesy, które mają na celu wpływanie na ludzi i zmienianie ich, a szczególnie odnosi się do młodzieży oraz najmłodszych dzieci. Według Komisji Europejskiej edukacja obejmuje różne formy rozwoju, które zasadniczo można zaklasyfikować do dwóch kategorii: edukacji formalnej oraz nieformalnej. Edukacja formalna, czyli szkolna, obejmuje nauczanie w instytucjach oświatowo-wychowawczych zajmujących się kształceniem i wychowaniem dzieci i młodzieży stosownie do przyjętych celów i zadań danego społeczeństwa. Do zalet edukacji formalnej możemy zaliczyć przekazywanie wiedzy w sposób powszechny, wystandaryzowany i ustrukturyzowany przy jednoczesnym obowiązku certyfikacyjnym. Współcześnie toczy się wiele debat na temat efektywności edukacji formalnej realizowanej w formie niezmiennej od dziesięcioleci.

Według Trempały (2011, s. 95–104) o poziomie życia ludności decyduje ogólny intelektualny poziom społeczeństwa. W tym kontekście należy zatem bezwzględnie doceniać edukację narodową. Dialog społeczny na temat procesu kształcenia zajmuje coraz więcej przestrzeni w życiu obywateli. Na poziomie kraju dostęp do nieodpłatnej formy kształcenia i wychowania jest niezbędną inwestycją w wartość kapitału ludzkiego danego państwa i w tej postaci nie powinien być kwestionowany. Odmienną kwestią jest zapewnienie rozwoju jednostki w ramach jej indywidualnego potencjału. Jak dowodzi Winiarski (1979, s. 25–26), w placówkach wychowania pozaszkolnego istnieją lepsze warunki realizacji zasady indywidualizacji niż w szkole, gdzie obowiązuje sztywna struktura organizacyjna i programowa: dziecko pracuje we własnym tempie, a prowadzący może dostosować metody do możliwości jednostki. Stąd w szeroko rozumianej przestrzeni edukacyjnej nową pozycję zdobywa edukacja nieformalna, przyjmując charakter przydatności i komplementarności wobec edukacji formalnej.

Z tej perspektywy całokształt rozwoju indywidualnego dziecka jest uzależniony od wiedzy i świadomości rodziców w kwestii zarządzania czasem wolnym dziecka, w tym zyskującymi coraz większą popularność zajęciami pozaszkolnymi. Celem tego opracowania jest przedstawienie roli zajęć pozaszkolnych, identyfikacja i analiza czynników determinujących wybór przez rodziców zajęć pozaszkolnych dla dzieci oraz zaproponowanie wskazówek i rekomendacji dla placówek organizujących zajęcia pozalekcyjne w celu lepszego ich dopasowania do rzeczywistych potrzeb oraz perspektyw rodziców.

Rola edukacji w literaturze

We współczesnej literaturze przedmiotu mało jest pozycji odnoszących się bezpośrednio do zajęć pozaszkolnych, nazywanych również edukacją nieformalną czy równoległą, rzadziej wychowaniem pozaszkolnym. Współczesne

publikacje poruszają tematy różnorodności i dostępności możliwości, jakie stoją przed rodzicami, którzy szukają sposobów na organizację czasu wolnego swoich dzieci. Według Kupisiewicza (2000, s. 174–175) zajęcia pozaszkolne są komplementarną w stosunku do zajęć szkolnych formą organizacyjną procesu nauczania, uzupełniającą działalność nauczania prowadzoną na lekcji w szkole. Smoczyńska (2005, s. 18) zauważa z kolei, że rozwój kompetencji osobistych i społecznych wśród dzieci jest swobodniejszy i bardziej zindywidualizowany dzięki większej ilości możliwości na zajęciach nieformalnych.

Współczesna szkoła mierzy się ze wzrostem oczekiwań zarówno społecznych, jak i indywidualnych. Kształcenie szkolne, którego celem jest wyposażenie ucznia w wiedzę i umiejętność działania intelektualnego, jest podstawą do rozwoju i formowania osobowości narodowej. Perspektywa rodzicielska uzupełnia te cele o kolejne wymagania względem szkoły: przygotowanie do zawodu, wszechstronny rozwój, rozbudzenie zainteresowań dziecka przy uwzględnieniu bezpiecznej atmosfery swobodnej nauki. Ograniczeniem dla tak postawionych celów jest każdy uczeń, który przychodzi do szkoły z indywidualnymi skłonnościami, zdolnościami i zainteresowaniami. O ile szkoła i podstawa programowa, która jest realizowana, w skali makro została opracowana w sposób mający te cele realizować, o tyle w skali mikro, czyli w perspektywie indywidualnego ucznia, ciężko mówić o dopasowaniu idealnym. Stąd zarówno rozszerzanie indywidualnych zainteresowań, rozwój predyspozycji i uzdolnień jest poszukiwany szerzej poza szkolnymi ławkami. Nauczyciel szkolny, realizując program nauczania, nie ma możliwości przekazać całokształtu wiedzy, a jedynie jej podstawy w postaci logicznie i systematycznie przedstawionego materiału. Zajęcia pozalekcyjne pełnią ważną dla młodego umysłu rolę pogłębiania i uzupełniania wiedzy poznanej w szkole nowymi perspektywami i formami. Ich zadaniem jest poszerzanie horyzontów myślowych, wzbogacanie o nowe doświadczenia oraz stymulowanie do indywidualnej proaktywności w obszarach, które są dla ucznia ciekawe.

Rynek pracy wymusza kształcenie przez całe życie. Zmienia się styl życia, w tym również model pracy. Zmniejsza się ilość czasu spędzanego w pracy na rzecz przenikania się czasu pracy z czasem wolnym, a raczej indywidualnym rozwojem w czasie wolnym. Dostęp do internetu staje się powszechny, a jego zasoby coraz bogatsze. Dzieci są otwarte na nowe, ciekawe doznania, chętnie biorą udział w aktywnościach edukacyjnych organizowanych poza szkołą.

Szczególnym zainteresowaniem cieszą się zajęcia, które są z perspektywy dzieci ciekawe i angażujące, na których mogą w nieskrępowany sposób we własnym tempie poszukiwać odpowiedzi na pojawiające się w ich głowach pytania. Rynek zajęć edukacyjnych realizowanych w różnych formach dopasowanych dla grup wiekowych, zainteresowań, a także czasu potencjalnych młodych uczestników jest szeroki, a oferta programowa przyciąga coraz większe rzesze rodziców pragnących zapewnić dzieciom dobrą przyszłość i efektywne wyko-

rzystanie czasu wolnego. Panorama zajęć dodatkowych realizowanych poza systemem szkolnym stała się zaskakująco bogata.

Szeroka oferta rynku zajęć pozalekcyjnych spotyka się ze świadomym ograniczeniem chęci rozwoju dzieci w każdym potencjalnie przydatnym kierunku. Rodzice coraz uważniej przyglądają się ofertom zajęć dodatkowych, a swobodny dostęp do bogatej oferty rynku traktują jako możliwość indywidualnego dopasowania zajęć do zainteresowań i talentów dziecka.

Wykonane badania i analiza wyników

Badania przeprowadzono według ustrukturyzowanej procedury badawczej, która składała się z 4 etapów. W pierwszym etapie dokonano przeglądu literatury oraz raportów branżowych w celu zidentyfikowania czynników wpływających na podejmowane przez rodziców decyzje w kwestii zajęć pozaszkolnych. W drugim etapie przygotowano kwestionariusz ankiety w celu identyfikacji kluczowych czynników wpływających na decyzje rodziców. Następnie w trzecim etapie przeprowadzono ankietę, a w czwartym przeanalizowano uzyskane wyniki.

Ankieta została przeprowadzana przez internet 15–25 maja 2018 r. wśród rodziców, którzy wyrazili zgodę na jej wypełnienie. Zebrano 65 ankiet, 59 było wypełnionych prawidłowo. Największą wiekowo grupę (71,2%) stanowiły osoby w wieku 31–40 lat, kolejne grupy to 21–30 lat (22%) oraz 41–50 lat (6,8%). 86,4% odpowiedzi udzieliły osoby z wykształceniem wyższym, a 13,6% z wykształceniem średnim. Ankietowani byli zdywersyfikowani pod względem zamożności. 61% badanych posyła dzieci na zajęcia pozalekcyjne, z czego 77% na więcej niż jeden rodzaj zajęć pozalekcyjnych.

Rodzice wybór zajęć pozaszkolnych poddają dokładnym rozważaniom w kwestii zasadności. W tabeli 1 przedstawiono najważniejsze czynniki wpływające na decyzję o wyborze zajęć pozaszkolnych dla dziecka. Tematyka zajęć i jej spójność z przekonaniami rodziców pełnią kluczową rolę w wyborze zajęć pozaszkolnych.

Tabela 1. Najważniejsze czynniki wpływające na decyzję o wyborze zajęć pozaszkolnych dla dziecka

Badany czynnik	Udział procentowy odpowiedzi
Tematyka zajęć	40,7
Przekonania rodziców	30,5
Jakość zajęć	13,6
Lokalizacja zajęć	10,1
Koszt zajęć	5,1

Źródło: opracowanie własne.

Czynniki deklarowane jako istotne przy wyborze tematyki zajęć pozaszkolnych przez rodziców przedstawiono w tabeli 2. Rodzice definiują tematykę przede wszystkim jako zainteresowania dziecka. Uzupełnienie roli szkoły,

a więc rozwój w indywidualnym kierunku dziecka, jest dla rodziców bardzo istotny. Oczekiwany rozwój dziecka jest drugim wyznacznikiem tematyki branym pod uwagę przez rodziców.

Tabela 2. Czynniki deklarowane jako istotne przy wyborze tematyki zajęć pozaszkolnych

Determinanty tematyki zajęć	Udział procentowy odpowiedzi
Zainteresowania dziecka	72,9
Oczekiwany rozwój dziecka	18,6
Przekonania rodzica, co jest najlepsze	6,8
Dostępność zajęć	1,7

Źródło: opracowanie własne.

Istotnym czynnikiem decydującym o wyborze zajęć pozaszkolnych przez rodziców jest lokalizacja miejsca odbywania się tych zajęć. Wpływ lokalizacji zajęć pozaszkolnych na ich wybór przedstawiono w tabeli 3. Ponad 60% rodziców poszukuje zajęć w okolicy, aby tym samym zmniejszyć wysiłek związany z wożeniem dziecka. Duża mobilność rodzin – poruszanie się pomiędzy pracą rodziców a szkołą i zajęciami dzieci – powoduje, że zasięg tych ostatnich jest przez rodziców możliwie skracany. Zyskują tym samym zajęcia znajdujące się w miejscach o dobrej, szeroko dostępnej lokalizacji.

Tabela 3. Istotność czynnika lokalizacji miejsca odbywania się zajęć pozaszkolnych

Percepcja lokalizacji zajęć	Udział procentowy odpowiedzi
Zajęcia muszą być w okolicy	55,9
Muszą to być konkretne zajęcia, jestem w stanie wozić dziecko daleko	35,6
Zajecia musza być w szkole, do której uczęszcza dziecko	8,5

Źródło: opracowanie własne.

Przy wyborze zajęć pozaszkolnych rodzice dużą wagę przykładają do postrzeganej jakości zajęć. Jakość zajęć jest definiowana jako: kadra dydaktyczna, warunki lokalowe i elastyczne godziny zajęć. Bardzo dużą wagę rodzice przykładają do renomy zajęć, która jest według nich odzwierciedleniem jakości zajęć. Renoma zajęć jest weryfikowana przez opinie rodziców (30,5%) oraz informacje, które o firmie znajdują się w internecie (8,5%).

W tabeli 4 pokazano istotność kosztów zajęć pozaszkolnych przy ich wyborze. Rodzice są skłonni zapłacić za zwiększenie prawdopodobieństwa indywidualnego rozwoju dzieci, komfort związany z dojazdem oraz elastycznymi godzinami zajęć. Ponad 70% rodziców deklarowało, że posiada określony budżet na zajęcia dla dzieci, ale są skłonni go przekroczyć, jeśli będą przekonani do konkretnych zajęć. Tylko 3,4% osób uznało, że koszt ma decydujący wpływ na rodzaj wybieranych zajęć. Dokładnie taki sam procent ankietowanych uznał, że koszt nie pełni żadnej roli przy wyborze zajęć pozaszkolnych.

Tabela 4. Istotność kosztów zajęć pozaszkolnych

Rola kosztów w procesie decyzji	Udział procentowy odpowiedzi
Koszt jest ważny, ale mogę zapłacić więcej, niż przeznaczyłam	74,6
Mam określony budżet, zajęcia muszą się w nim zmieścić	18,6
Koszt zajęć to najważniejszy czynnik	3,4
Koszt zajęć to nieistotny czynnik	3,4

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Współczesna nauka i rozwój przenikają wszystkie sfery życia ludzkiego, nie jest więc możliwe zamkniecie nauki w budynkach szkolnych i ograniczanie jej do ławek w klasach. Rodzice rozwoju talentów i kompetencji swoich dzieci coraz chętniej poszukują w sferze nieformalnej, która poprzez różne bodźce i formy będzie kształtowała młode umysły. Zajęcia pozalekcyjne mogą stanowić doskonałe uzupełnienie edukacji szkolnej oraz przyczyniać się do szerokiego rozwoju zainteresowań wśród dzieci. Rodzice bardzo chętnie poszukują zajęć dla swoich dzieci, zwłaszcza w celu rozwoju ich unikatowych talentów.

Rodzice przykładają dużą wagę do wyboru zajęć pozalekcyjnych, szczegółowo analizując dostępną ofertę. Dla przedsiębiorstw może to być sygnałem, który zwiastuje dużą konkurencyjność na tym rynku. Nadal nadrzędna w procesie decyzyjnym jest tematyka zajęć, która z jednej strony ma zapewnić rozwój dziecku, a z drugiej odpowiadać wyobrażeniom rodziców w kwestii zapewnienia przyszłości dziecka. Coraz ważniejszymi czynnikami zaczynają być jakość i komfort dla rodziny związany z uczęszczaniem dziecka na zajęcia pozaszkolne. Percepcja ważności tematyki zajęć wciąż jest deklarowana jako najważniejsza dla rodziców, ale nieodzownym elementem zaczyna być jakość i dostępność zajęć. Wizja całych rodzin pracujących na rozwój dziecka poprzez wożenie go na renomowane zajęcia do najdalszej części miasta zostaje uzupełniona przez zajęcia, które powinny się elastycznie wpasować w harmonogram życia rodziny. Rodzice są skłonni zapłacić za ten komfort. Olbrzymia większość badanych rodziców jest zdecydowana szukać wizji lepszej przyszłości dla swoich dzieci poprzez zapewnienie im możliwie najwyższego poziomu edukacji. Edukacji, której częścią są zajęcia pozaszkolne indywidualnie dopasowane do predyspozycji dziecka.

Literatura

Kupisiewicz, C. (2000). *Dydaktyka ogólna*. Warszawa: Graf-Punkt.

Okoń, W. (1998). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Żak.

Smoczyńska, A. (2005). *Kompetencje kluczowe. Realizacja koncepcji na poziomie szkolnictwa obowiązkowego*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Europejska Sieć Informacji o Edukacji.

Trempała, E. (2011). Edukacja formalna (szkolna) i nieformalna (równoległa, nieszkolna, pozaszkolna). *Przegląd Pedagogiczny*, *1*, 95–10.

Winiarski, M. (1979). *Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży w rejonie zamieszkania*. Warszawa: WSiP.